Etelä-Savon maakuntaliitto

Lausunto

10.11.2024 § 87/2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

HE 175/2024 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (1299/2004), ympäristönsuojelulakia (527/2014) ja vesilakia (587/2011).

Vesienhoidon ympäristötavoitteita ja vesien tilan heikentämiskieltoa koskevaa sääntelyä halutaan tarkistaa vastaamaan paremmin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä yhteisön vesipolitiikan puitteista (2000/60/EY). Vesipuitedirektiivissä säädetään mahdollisuudesta poiketa vesienhoidon ympäristötavoitteista uuden hankkeen vuoksi. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan uuden hankkeen vuoksi tarvittavan ympäristötavoitteista poikkeamisen edellytykset arvioidaan vesienhoidon suunnittelumenettelyn yhteydessä. Vesienhoitosuunnitelmiin ei ole sisällytetty yhtäkään tällaista poikkeusta.

Hallitus esittää, että ympäristötavoitteista poikkeamista uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi muutettaisiin niin, että poikkeamiseen ei enää tarvittaisi vesienhoitosuunnitelman muuttamista vaan se voitaisiin tehdä ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisen lupa-asian yhteydessä. Jatkossa nämä asiat tultaisiin käsittelemään perustettavassa valtakunnallisessa lupa-, ohjaus- ja valvontavirastossa osana yhden luukun palvelun periaatetta, jota koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan erikseen.

Etelä-Savon maakuntaliitto toteaa lakiesityksestä seuraavaa:

Etelä-Savon maakuntaliitto tiedostaa tarpeen nopeuttaa tiettyjen hankkeiden lupamenettelyä, mistä näkökulmasta myös poikkeamiset vesien hyvän tilan saavuttamiseen on tarkoituksenmukaista tehdä lupaprosessien yhteydessä, eikä vesienhoitosuunnitteluprosessissa. Maakuntaliitto kuitenkin katsoo, että poikkeaminen on aina erityistilanne, eikä siitä saa tulla ”käytäntö”, siksi säätelyn on oltava tiukkaa.

Esityksen 20 c §:ssä määritellään se, milloin ympäristötavoitteista voidaan poiketa uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi. Etelä-Savon maakuntaliitto vastustaa pykälän kirjausta siitä, että pintavesimuodostuman ekologisen tilan

huononeminen erinomaisesta hyvään tilaan voitaisiin sallia uusien kestävän kehityksen mukaisten toimien lupakäsittelyssä. Maakuntaliitto esittää, että vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muutosesityksestä poistetaan 20 c §:n kohta kolme (3).

Perusteluna kohdan poistolle Etelä-Savon maakuntaliitto toteaa, että Etelä-Savon maakunnan pinta-alasta on 25 % vettä ja 97 % vesistöistä on hyvässä tai erinomaisessa tilassa. Koko Vuoksen vesistöalueen kaikista vesistöistä 50 % on erinomaisessa tilassa, mm. Etelä-Savossa kaikki Saimaan suuraltaat. Huomautettakoon myös, että Vuoksen vesistöalueen vesienhoitosuunnitelmassa on koko alueen keskeiseksi vesienhoitokysymykseksi asetettu erinomaisessa tilassa olevien vesien tilan säilyttäminen. Lakiluonnos vesittää tämän tavoitteen ja näkökulman.

Poikkeaminen Saimaan ja alueen muiden suurten järvien erinomaisesta veden laadusta heikentäisi alueen elin- ja vetovoimaa. Kärsijöinä olisivat vakituinen ja vapaa-ajan asutus sekä alueen kehittyvä matkailu. Jos poikkeaminen veden laadun suhteen on helpointa erinomaisessa tilassa olevien vesistöjen äärellä, niin eikö se houkuttele juuri näille alueille toimintaa, josta aiheutuu ongelmia vedenlaadulle, esimerkiksi kaivostoimintaa. Tämä on huono keino edistää kestävää kehitystä, eikä saa olla lakimuutoksen tarkoitus tai seuraus.

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää erityisen ongelmallisena myös sitä, ettei kestävän kehityksen hanketta tai toimintaa ole EU:n vesipuitedirektiivissä, lakiesityksen perusteluissa tai lainsäädännössä määritelty. Myöskään Euroopan komission ohjeistus ei määrittele kestävää kehitystä tarkoilla kriteereillä tai käytännöillä. Käsitteen tulkinnanvaraisuus aiheuttaakin ongelmia. Kun tarkkaa määrittelyä ja rajausta ei ole, on vaarana, että kaikki ”yleishyödyllinen” toiminta voidaan perustella kestävän kehityksen mukaiseksi toiminnaksi. Lupaviranomainen saisi poikkeuksellisen laajan harkintavallan määritellä kestävää kehitystä edistävä hanke ja myöntää lupa vesistön erinomaisen tilan heikentämiseen. Kansallisen lain ohella lupaviranomaisen on asetettava etusijalle EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen tarkoittamat hankkeet.

Tämä asettaa myös eri toimialat ja yritykset hyvin eriarvoiseen asemaan niin lakien edellytysten noudattamisessa kuin lupa-asioiden käsittelyssäkin. Lakisääteiset luvan myöntämisen edellytykset ja lupien käsittely tulee olla kaikille toimialoille samanlainen tai jos tästä halutaan poiketa, tulee tarkemmin luetella ne hankkeet ja toiminnot, joille poikkeuksia myönnetään. Asiassa tarvittaisiin myös laajempaa ja osallistavampaa keskustelua esim. siitä, kuuluvatko kaivoshankkeet, ja millä edellytyksillä, kestävän kehityksen hankkeisiin, mm. Talvivaaran kaivosta on vaikea kansalaisten mieltää sellaiseksi.

Vesistön tilan heikentäminen on poikkeustilanne, joka edellyttäisi laissa tarkkarajaiset perustelut, jotka sitoisivat lupaviranomaisen harkintaa. Ympäristönsuojelulain (39 §) ja vesilain (luku 11, 3 §) lupahakemusta koskevissa pykälissä vaaditaan vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisista poikkeamisista tarpeellinen selvitys poikkeamisen edellytysten täyttymisestä. Maakuntaliiton mielestä poikkeaminen on aina poikkeustapaus ja siitä tulee vaatia laissa perusteellinen tai perusteltu selvitys, ei vain ”tarpeellinen”.

Etelä-Savon maakuntaliitolla ei ole muuta huomautettavaa lakimuutosehdotuksiin.

Etelä-Savon maakuntaliitto

Pentti Mäkinen
maakuntajohtaja

Sanna Poutamo
ympäristöpäällikkö

Jakelu

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti maakuntaliiton asianhallintajärjestelmässä.